

riam», on mogut per sentiments de cordial amistat i estimació ens recordà el Dr. Tomàs Carreras i Artau fundador i primer president de l'Institut, traspassat a Barcelona el 23 d'octubre de 1954; al cap de pocs anys, era el Sr. Josep Grahit Grau, un altre enamorat de Girona i eficaç membre de la Comissió de Monuments, de qui va escriure, traspassat també a Barcelona el 18 de juliol de 1960. A l'any 1963 va fer memòria dels bons amics Eduard Rodeja Galter que havia mort a Figueres el dia 30 de maig, i de Ramon Reig, el gran aquarellista de l'Empordà traspassat també a Figueres el 2 de desembre.

Al vol. XX (1970-71) escrigué **A los diez años del fallecimiento del preclaro gerundense Dr. D. Jaime Vicens Vives**, que havia mort a Lyon el 28 de juny de 1960, i de qui S. Sobrequés n'havia fet memòria en el volum dels Anns d'aquell any. El pas dels anys havia crescut la personalitat i l'obra de Vicens Vives, i el Sr. Pla cregué molt oportú l'ofrena d'aquest record. Recordem que el setmanari «Presència» havia suggerit de donar el nom de Jaime Vicens i Vives al nou Institut de Batxillerat, iniciativa que secundà cordialment el Claustre de Professors. Al mateix volum evoca la figura i personalitat de D. José Ibáñez Martín, catedrático, ministro y fundador del Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Finalment la mort d'un altre benvolgut amic va motivar una altra memòria inserida al vol. XXI (1972-3). Em refereixo al gironí, trasplantat a Madrid, Dr. Bonaventura Carreras i Duran, mort a l'estiu de 1971. L'amistat i afecte dels senyors Pla i Carreras havia estat de tota la vida, ja que havia nascut de la infància. El mateix Pla diu que va sentir la seva mort com la d'un familiar.

Heus ací que, quan escric aquestes ratlles, estic sota la impressió del traspàs del Dr. Lluís Pericot, a qui, sens dubte, si la mort no s'hi hagués anticipat, el Sr. Pla li hauria fet ofrena d'una semblança i record amarats d'estimació. Dissortat aquest any de 1978 que se'ns ha emportat dos dels més destacats directius del nostre Institut.

Després, i seria molt llarga la relació, ens tornàvem amb el Sr. Pla i d'altres membres de l'Institut amb l'agradós deure de donar compte de les publicacions que d'alguna manera tractaven de Girona i ens plau molt de dir que sempre amb l'amic hi trobarem l'ajuda del company.

Aquestes van ser les relacions positives del Sr. Pla Cargol amb l'Institut d'E. G.; he prescindit, com no podia menys, de les diem-ne oficials i administratives, en les quals qairebé sempre coincidirem. Restin aquestes ratlles escrites amb la major voluntat i en testimoniatge de cordial amistat i apreciació.

EL MESTRATGE DEL SENYOR JOAQUIM PLA I CARGOL

per
**Jaume
Marquès i Casanovas**

Ja des de la infantesa he sentit sempre una pregona admiració envers el que de gran ha estat un gran amic, Sr. Joaquim Pla i Cargol. En sentit ampli considero que ha estat el meu mestre en les tasques d'escriptor i d'investigador i crec que entre moltes facetes de la seva personalitat mereix ésser destacada la del seu mestratge efectiu i real sobre tota una generació de gironins, entenen per tals, no sols els nascuts a la ciutat de Girona sinó també entre els comarcals.

En l'escola primària el mestre ens feia aprendre lectura en un llibre titulat **Lecciones de cosas** on vaig aprendre a estimar les ciències vinculant-ne els coneixements a coses concretes, visibles i palpables, que ajuden meravellosament a retenir-los i estimulen a ampliar-los constantment.

En el segon sensenyament, recordo aquells **Elementos de Historia Natural**, que ultra aquelles inacabables columnes de minerals, amb les fórmules científiques, amb la duresa, el pes específic i els jaciments respectius, explicava l'origen de l'Univers i de la Humanitat amb certes frases grandiloqüents que sempre més he recordat. Vaig començar a apreciar els indrets de Girona amb fulls solts d'aquell llibre anomenat **Girona, terra de gestes i de beutat** i en altres llibres de la primera etapa de la seva producció literària més didàctica.

La seva vinculació a una casa editorial coneguda arreu d'Espanya que és un gran prestigi per a Girona, dedicada especialment a llibres i a material escolars, fa que la seva producció tingui unes qualitats pedagògiques o didàctiques molt estimables.

* * *

El títol acadèmic que tenia el Sr. Joaquim era el de Mestre Nacional. Havia cursat estudis de ciències a la Universitat, la qual cosa li permetia tractar amb seguretat els temes científics al costat dels temes històrics i artístics, que ocupen la major part de la seva producció literària que ha estat immensa. Ell va exercir també la carrera de mestre i segurament això li va donar l'hàbit de tractar les coses difícils amb llenquatge planer i entenedor per a tothom, per a l'home del carrer, per als no especialitzats en cadascuna matèria.

Joaquim Pla i Cargol en la seva joventut.

La darrera edició de l'Enciclopèdia Salvat esmenta la personalitat del Sr. Pla i Cargol, dient: «Pedagogo español. Dotado de fina sensibilidad literaria y artística; ha cultivado la crítica y el ensayo tanto regional como en arte hispánico». Esmenta també els «manuals de ciències naturals» que de gran renom en la literatura didàctica.

En l'edició de l'any 1933, el mateix Diccionari enciclopèdic esmentava ja trenta-dues obres, amb llurs títols i amb l'any de l'edició. Encara no incloïa entre elles cap dels llibres escolars d'ensenyament primari, com si això no fos de vàlua en el món intel·lectual.

Només per aqueixa etapa de la seva producció científica i literària mereixeria el senyor Joaquim ésser considerat com un gironí universal. Girona, mercès als seus llibres va veure difós el seu nom per totes les regions d'Espanya i per les nacions americanes de parla hispànica.

Amb aquest bagatge pedagògic va iniciar una segona etapa de la seva vida dedicant gran part de la seva producció a enaltir les glòries de la ciutat de Girona i de les comarques integrades en la Província de la qual és capital.

Ha publicat deu volums de la seva col·lecció titulada «Biblioteca gerundense de estudios e investigaciones». Fora de Monsalvatge, mai ningú no ha assolit una fita tan alta en un tema i una àrea tan reduïda d'investigació.

El seu amor entranyable a la ciutat que el veié néixer, el va convertir en una abella laboriosa, que el feu recercar tots els petits detalls imperceptibles de les curiositats que ofereix la ciutat. Va llegir tot el que es publicava en llibres, revistes i periòdics. Tot ho anotava en fitxes o llibretes i després ho passava als llibres.

La **Gerona històrica**, aplega tots el coneixements de la Història general referits a la ciutat o a la província —diem-ne comarques— de Girona. Ací hi trobem detallat, amb ordre cronològic, tot allò que enllà del temps s'ha esdevingut a casa nostra, relacionat amb la Història general. Hom té a mà tot allò que pertany al munt o al cúmul de coses conegudes. Més enllà cadascú podrà ampliar la investigació personal.

La **Gerona arqueològica y monumental**, és tot un curs d'arqueologia, que hom pot aprendre o repassar amb el mètode de «lecciones de cosas», vinculat-ho a monument que hom troba al pas recorrent la ciutat tant si hi viu habitualment com si hom és un turista o transeünt. Jo penso que és l'obra més reeixida sobre la ciutat i la més original; és enllà on hi ha bolcat la seva observació personal i els coneixements que n'ha assolit amb una vida lligada amb la Comissió Provincial de Monuments de la qual va ser sempre l'ànima i en fou l'historiador. Els bibliotecaris prenem precaucions per a evitar que els exemplars d'aqueixa obra no siguin deteriorats o perduts. L'edició és exhaurida i els vells exemplars són molt recercats.

El mateix mèrit de mestratge universal té el llibre sobre la província de Girona. Per a escriure quelcom sobre qualsevulla població, la primera recerca obligada és el primer llibre que consulta sobre la matèria.

Gerona popular i Tradiciones, santuarios y tipismo de las comarcas gerundenses ens ofereixen en tot el folklore de les nostres comarques.

Tothom qui s'interessi per saber dades sobre els castells i cases fortificades de les quals a cada poble n'hi ha alguna resta, caldrà que consulti el llibre titulat **Castillos y plazas fuertes de las comarcas gerundenses**, obra fonamental, per bé que incompleta, citada per tots els historiadors locals de cada població.

Si us cal trobar dades sobre els personatges que han assolit alguna celebritat en qualsevulla

població, en trobareu a balquena en el llibre de **Biografías de gerundenses**.

La història i la llegenda sobre els primers sants i màrtirs de Girona es donen cita en una obra de divulgació i de selecció de dades ben estimable: **Los santos mártires de Gerona**.

I les famoses gestes dels gironins en els setges que Girona va sofrir durant la guerra napoleònica i les repercussions que tingueren en les comarques, les trobareu amb abundor de dades en el llibre **La guerra de la Independencia en Gerona y sus comarcas**.

Si cerqueu dades sobre la Història moderna, tindreu l'altre llibre **Gerona en el primer tercio del siglo XX**.

Són deu volums de la Biblioteca gironina d'investigacions.

Però no expressen pas tota la fecunditat creadora del senyor Joaquim Pla sobre Girona. Els Annals d'Estudis Gironins i la Revista de Girona forneixen aspectes més especialitzats dels seus punts de vista, discutibles a vegades, però sempre interessants almenys com a hipòtesis de treball que cal valorar.

Una activitat artística del Sr. Joaquim fou certament l'orientació donada a la Comissió Provincial de Monuments, de la qual va ser l'ànima durant els millors anys de la seva vida.

Un extracte de les actes de la Comissió ens proporcionà un llibre valuós, Cent anys d'activitat de la Comissió Provincial de Monuments,

on trobareu la Història de les principals peces museístiques de la ciutat i dels monuments de la província.

* * *

No voldria acabar sense expressar una idea que he repetit moltes vegades als investigadors que em consulten sobre treballs que projecten fer sobre temes comarcals: Hi ha una frontera ben marcada en el treball d'investigació que hom emprèn i que ha d'ésser coneguda per tothom. Es la que separa el camp del cúmul de coneixements ja assolits i les conclusions que almenys provisionalment se'n deriven, i el camp del desconegut que és l'objecte de recerca de l'investigador. Si aquest va a la recerca de documents inèdits i presenta com un descobriment seu allò que ja era conegut, caurà en el desprestigi i en el ridícul més lamentable: Hom dirà que ha descobert la Mediterrània.

El Sr. Joaquim Pla i Cargol, recollint pacientment durant quaranta anys, milers de dades, publicades arreu, ha fet un servei inapreciable als investigadors oferint-los en llibres assequibles i barats tot el món contingut en l'immens camp del món conegut. Més enllà és el Fines-terre: **Mare ignotum o Mare tenebrosum**.

Girona ha de sentir un immens agraïment a Joaquim Pla i Cargol pel gran servei que ha fet a la cultura general i a la investigació amb els seus llibres i per haver fet conèixer el nom de la ciutat en molt dilatats àmbits geogràfics i culturals.